

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук,
доцента кафедри теорії та історії права та держави**

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Карпічкова Віталія Олександровича

на дисертацію Худолея Ярослава Григоровича на тему

**«Юридична відповідальність за правопорушення в мережі Інтернет:
загальнотеоретичний аспект»,**

представлену на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань

08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Худолея Я. Г. присвячене вивченню юридичної відповідальності за правопорушення у мережі Інтернет крізь призму загальної теорії права, що є безумовно актуальним науковим завданням сучасної юридичної науки. Стрімка цифровізація суспільних відносин, поширення кіберправопорушень, їхня транснаціональна природа та складність правової кваліфікації становлять серйозний виклик для класичних правових інститутів, серед яких особливе місце посідає інститут юридичної відповідальності.

Актуальність дисертації зумовлена, передусім, якісними змінами у характері правопорушень, що вчиняються у цифровому середовищі. Інтернет перетворився на глобальний простір комунікації, торгівлі та реалізації прав людини, проте водночас – на середовище для вчинення правопорушень, котрі відзначаються анонімністю, транснаціональністю та технологічною складністю, що унеможлиблює просте перенесення класичних правових конструкцій до цифрового середовища. Фрагментарність нормативного регулювання на національному та міжнародному рівнях породжує серйозні прогалини у системі правового захисту, що підтверджує нагальну потребу у доктринальному осмисленні проблематики.

Додаткової значущості темі надає контекст євроінтеграційних прагнень України. Імплементация положень законодавства ЄС у сфері регулювання цифрового середовища, захисту персональних даних, відповідальності цифрових платформ та штучного інтелекту вимагає відповідного загальнотеоретичного підґрунтя, яке дисертант прагне сформулювати в межах своєї роботи.

Отже, є всі підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Худолея Я. Г. на тему «Юридична відповідальність за правопорушення в мережі Інтернет: загальнотеоретичний аспект» є актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»: «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384). Результати дослідження безпосередньо пов'язані з навчальною діяльністю юридичного факультету і можуть бути використані при підготовці та оновленні навчальних програм, зокрема з дисциплін теорії держави та права та інформаційного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження Худолея Я. Г. дає підстави позитивно оцінити ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у роботі. Їх достовірність і аргументованість забезпечуються передусім широкою і різноманітною джерельною базою, яка охоплює 227 найменувань: праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, міжнародно-правові акти, законодавство України та Європейського Союзу, матеріали судової та правозастосовної практики.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, що поділяються на шість підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 228 сторінок, з них основного тексту – 170 сторінок. Зазначена структура роботи є логічно вивіреною і відповідає меті та завданням дослідження.

На рівні методологічного забезпечення дослідник вдало поєднав комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів: діалектичного, аксіологічного, формально-юридичного, порівняльно-правового, кібернетичного та методу правового прогнозування. Такий методологічний плюралізм зумовив всебічність і системність аналізу досліджуваного інституту. Зокрема, формально-юридичний метод був ефективно застосований при аналізі норм національного та міжнародного законодавства (розділи 2, 3), а метод правового прогнозування дозволив окреслити перспективні вектори модернізації інституту юридичної відповідальності в умовах метавсесвіту та штучного інтелекту (підрозділ 3.2).

Поставлена у вступі мета – комплексне загальнотеоретичне обґрунтування юридичної відповідальності за правопорушення у мережі Інтернет – у цілому досягнута. Усі визначені завдання виконані послідовно і повно: автор прослідкував еволюцію доктринальних підходів до інституту юридичної відповідальності, з'ясував правову природу кіберпростору та Інтернету, дослідив міжнародні стандарти у відповідній сфері, виявив і систематизував загальнотеоретичні характеристики інтернет-правопорушень та обґрунтував перспективи модернізації інституту відповідальності в умовах цифровізації.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних монографічних досліджень юридичної відповідальності за правопорушення у мережі Інтернет саме у загальнотеоретичному аспекті, що визначає її оригінальність і самостійність.

Із числа найбільш вагомих елементів наукової новизни слід відзначити такі.

По-перше, вперше у вітчизняній правовій науці репрезентовано модель багаторівневої юридичної відповідальності в цифровому середовищі, яка охоплює три взаємопов'язані рівні – державний, міжнародний та недержавний (с. 68–69 дисертації). Запропонована модель є теоретично цінною, оскільки вона відображає реальну поліцентричність нормотворення у цифровому просторі і надає науковцям та законодавцям концептуальний інструментарій для подальшої розробки правових механізмів.

По-друге, автором уперше запропоновано авторську класифікацію видів юридичної відповідальності за правопорушення у мережі Інтернет, яка виокремлює такі різновиди: вторинна (умовна), саморегуляторна, колективна, алгоритмічна (автоматизована), множинна (гібридна) (с. 101–104 дисертації). Особливу наукову цінність становить концептуальне обґрунтування категорії «множинна (гібридна) відповідальність» як нового інституту загальної теорії права, що виникає у зв'язку з явищем «подвійної атрибуції» в умовах взаємодії людського чинника та автономних цифрових систем.

По-третє, здобувач сформулював розгорнуте авторське визначення поняття «цифровий делікт» як протиправного винного діяння, що здійснюється у віртуальному середовищі, характеризується нематеріальністю об'єкта посягання, транскордонністю юрисдикції та ускладненою ідентифікацією суб'єкта (с. 171 дисертації). Зазначена дефініція органічно вписується в загальнотеоретичний дискурс і може стати нормативно значущою категорією при кодифікації законодавства у відповідній сфері.

По-четверте, заслуговує на увагу теоретичне доведення необхідності розробки та ухвалення спеціального Закону України «Про штучний інтелект» із чітким визначенням підстав відповідальності розробника, впроваджувача та користувача системи штучного інтелекту, а також обґрунтування неприпустимості визнання систем штучного інтелекту самотійними носіями прав і обов'язків (с. 157–160 дисертації).

Загалом наукова новизна роботи підтверджується системним теоретико-методологічним обґрунтуванням інституту юридичної відповідальності у цифровому середовищі, розкриттям закономірностей його трансформації під впливом глобалізації, міжнародних стандартів та розвитку новітніх технологій.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Теоретичне значення дисертації визначається тим, що її положення й висновки поглиблюють та систематизують уявлення про юридичну відповідальність у цифровому середовищі, розвивають понятійно-категоріальний апарат загальної теорії права стосовно феноменів кіберпростору та інтернет-правопорушень. Уточнені та введені в науковий обіг поняття («цифровий делікт», «алгоритмічна відповідальність», «саморегуляторні механізми», «структурна відповідальність провайдерів») усувають семантичні суперечності між галузями права та створюють підстави для подальших міждисциплінарних досліджень.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що висновки та пропозиції дисертації можуть бути використані у таких сферах:

- правотворчій діяльності – при оновленні та гармонізації законодавства України у сферах кібербезпеки, захисту персональних даних, відповідальності цифрових платформ; при підготовці проєктів законів, зокрема Закону України «Про штучний інтелект»;

- правозастосовній практиці – для підвищення ефективності діяльності судів та правоохоронних органів при розгляді справ про інтернет-правопорушення, особливо в частині кваліфікації злочинів, пов'язаних з використанням криптовалют, смарт-контрактів та систем штучного інтелекту;

- науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки проблематики юридичної відповідальності в цифровому середовищі, уточнення відповідних дефініцій та формування нових підходів до класифікації інтернет-правопорушень;

— навчальному процесі — для оновлення навчальних програм та підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Теорія держави і права», «Інтернет-право / Кіберправо», «Захист персональних даних», «Міжнародне інформаційне право».

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях здобувача. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені в 14 наукових публікаціях, у тому числі у 6 статтях, опублікованих у виданнях, визначених фаховими для юридичних наук, і 8 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях і міжнародних правових школах. Серед фахових статей відзначимо: «Інтерпретація юридичної відповідальності в умовах глобалізації та цифровізації» (Наукові інновації та передові технології, 2025), «Класифікаційно-функціональні характеристики юридичної відповідальності у мережі Інтернет» (Актуальні питання у сучасній науці, 2025), «Поняття та правовий статус кіберпростору у міжнародному праві» (Наука і техніка сьогодні, 2025), «Правосуб'єктність штучного інтелекту між юридичною фікцією та онтологічною реальністю» (Legal Bulletin, 2025). Ці публікації достатньо повно відображають ключові положення та висновки дисертації.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота Худолея Я. Г. написана українською мовою. Стил викладу матеріалу відзначається академічністю, логічною послідовністю та чіткістю аргументації. Правничий понятійний апарат у цілому вживається коректно; термінологія є усталеною у межах теорії права та галузевих юридичних наук, що дозволяє вести виклад на належному науковому рівні.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Вимоги академічної доброчесності. Дисертація Худолея Я. Г. містить результати власних досліджень. У роботі чітко зазначені джерела запозичених ідей та наукових концепцій, наведені відповідні посилання на авторів і

використані джерела, а самі положення належно аргументовані в межах авторського аналізу.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Худолея Я. Г., вважаємо за доцільне висловити свої міркування щодо окремих дискусійних аспектів.

1. Недостатня теоретична розробленість поняття «саморегуляторна відповідальність» у контексті запропонованої класифікації. У підрозділі 2.2 дисертації (с. 101–104) автор виокремлює саморегуляторну відповідальність як самостійний різновид юридичної відповідальності в мережі Інтернет, ставлячи її в один ряд з кримінальною, адміністративною та цивільно-правовою відповідальністю. Проте питання про те, чи має саморегуляторна відповідальність справжній юридичний характер у традиційному розумінні – тобто чи підкріплена вона державним примусом як системоутворюючою ознакою юридичної відповідальності, – залишається дискусійним і недостатньо розкритим у роботі. Здобувачеві під час захисту доцільно конкретизувати, яким критерієм відмежовується саморегуляторна відповідальність від суто корпоративних або договірних санкцій, що не набувають юридичного характеру в традиційному значенні.

2. Певна непослідовність у розмежуванні кіберпростору та мережі Інтернет як правових категорій. У підрозділі 1.2 дисертації автор чітко проводить концептуальне розмежування між поняттями «кіберпростір» та «мережа Інтернет», наголошуючи, що кіберпростір є ширшою категорією, а Інтернет – її інфраструктурною основою (с. 72–73 дисертації). Водночас у подальшому тексті, зокрема у другому та третьому розділах, вказані поняття нерідко вживаються як синонімічні або взаємозамінні. Таке змішування понять послаблює термінологічну послідовність роботи та може ускладнити практичне застосування запропонованого категоріального апарату. Здобувачеві пропонується пояснити, якою є авторська позиція щодо

допустимості синонімічного вживання зазначених термінів у конкретних правових контекстах.

3. Потребує додаткового обґрунтування теза про «об'єктивну (суворо) відповідальність» у сфері штучного інтелекту. В підрозділі 3.2 дисертації здобувач доводить, що юридична відповідальність у сфері штучного інтелекту поступово набуває рис об'єктивної (суворої) відповідальності за аналогією з відповідальністю за шкоду, завдану дефектною продукцією (с. 165 дисертації). Ця теза є теоретично цікавою, однак потребує більш ґрунтовного обґрунтування в розрізі системи принципів юридичної відповідальності, закріплених в українському праві. Зокрема, залишається відкритим питання: чи не суперечить запровадження суворої відповідальності принципу вини (*mens rea*) як системоутворюючій засаді інституту відповідальності у вітчизняній правовій системі? Під час захисту доцільно навести аргументи, що спростовують або нейтралізують вказане теоретичне протиріччя.

Разом із тим, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її наукової та практичної значущості.

Загальний висновок. Дисертація Худолєя Ярослава Григоровича на тему «Юридична відповідальність за правопорушення в мережі Інтернет: загальнотеоретичний аспект», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі «Право» за спеціальністю «Право», є самостійною, цілісною та завершеною науковою працею, що містить наукові висновки і рекомендації, які мають важливе теоретичне та практичне значення для правничої науки, правотворчості і правозастосування.

Дисертаційне дослідження, його результати та оформлення відповідають спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Худолей Ярослав Григорович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

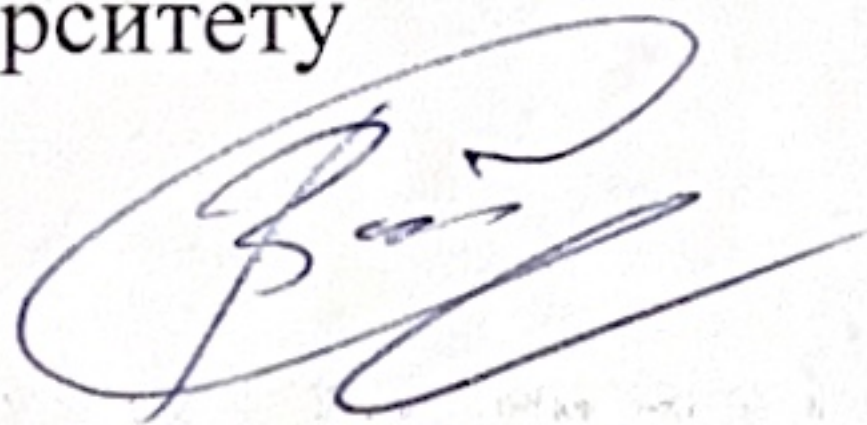
кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії права та держави

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Віталій КАРПІЧКОВ

Підпис
Вчений секретар
КАРАУЛЬ
06.01

